

BERLIN ALEXANDERPLATZ

Redateljjev komentar, Burhan Qurbani

© Frédéric Batier/2019 Sommerhaus/eOne Germany/Discovery Film

Dame i gospodo selekcijskog odbora Venecijanskog filmskog festivala,

ono što je započelo kao uzbuđljiv misaoni eksperiment, igra idejom reinterpretacije i moderniziranja romana *Berlin Alexanderplatz* Alfreda Döblina, koji sam volio i mrzio i koji još uvijek volim i mrzim, poprimilo je nove oblike tijekom sedam godina razvoja do svojeg završetka danas.

Berlin Alexanderplatz bio je dio mojeg odrastanja. Ne toliko Fassbinderova serija koja je emitirana u godini mojeg rođenja i koju sam tek kasnije otkrio, nego mnogo više knjiga koju sam prvi put pročitao kada mi je bilo 17 godina, a zatim ponovno s 18 i potom s 19.

U početku sam želio pronaći narativni ključ koji bi mi omogućio pristup romanu u sadašnjosti. Odluka da se film prikaže iz perspektive tamnoputog izbjeglice nije bila očigledna, ali je dodatno potaknuta željom da se sustavno diskriminiranoj i diskreditiranoj zajednici dade lice. Baš kao Franz Biberkopf iz romana, sitni zločinac i povremeni radnik u 1930-im godinama, tako je i naš Francis/Franz čestica na rubu grada Berlina, „šljam društva“, ako hoćete.

Ali ubrzo je postalo jasno da me ne zanima samo priča o izbjeglicama u Berlinu, nego da mogu ispričati nešto o strukturama rasizma. Neravnoteži snaga. Nevidljivoj opresiji. Odabirom tamnoputog protagonista i njegovog bijelog antagonista Reinholda, moja verzija učinila je *Berlin Alexanderplatz* postkolonijalnom alegorijom.

Walter Benjamin govorio je o Döblinovom liku Franzu kao liku iz blata s arogantnom željom da postane dio buržoazije: „Glad za sudbinom koja ga [Franza] proždire jer od života zahtijeva više od kreveta i komada kruha s maslacem.“ Kao dijete afganistanskih izbjeglica i sam itekako dobro poznajem tu glad. I razumijem opasnost koju krije. Upravo ta glad izaziva vruga. Vodi Franza/Francisa kroz različite inkarnacije sve dok se on konačno ne razdere, postane prazan i ponovno ne rodi.

Danas, sedam godina nakon prve ideje za film, on je poprimio novu boju u Europi koja je spojena naporom i bijedom i koja se raspada izvana i iznutra. Na početku filma moj Franz je nasukan na obali ovog nesređenog kontinenta. Stranac u stranoj zemlji. Ne zna jezik, nema posao, nema dokumente. Impotentan je u svakom je smislu te riječi. Opran od svoje prošlosti. Ostala je samo krivnja. Mora povratiti svoje dostojanstvo jer dostojanstvo je ono što čovjek prvo izgubi kada mora pobjeći. Na emocionalnom vrhuncu filma Franz ponavlja riječi Hane Arendt povikom: „Mrzim kada me nazivaju izbjeglicom.“ Kasnije nastavlja: „Ja sam Njemačka.“ Smatram to najopasnijom izjavom ovog filma jer bi se moglo reći da danas njegov krik zvuči slično ovome: „Ja sam Europa.“

U ograničenom narativnom vremenu igranog filma naravno nismo uspjeli obraditi cijeli spektar Döblinova romana, ali strogo smo se pridržavali narativnih ritmova njegove knjige. Ispod svega leži priča o krivnji i novom početku. O žrtvi i iskupljenju. Zavjet da se postane boljim čovjekom. Kriminalistički zaplet, koji također strukturira roman, nalazi se u središtu filma. No iznad svega leži neobičan, nevjerovatno destruktivan ménage à trois između ljubavnika Franza i Mieze i Reinholda. Vječna borba Erosa i Thanatosa, ljubavi i smrti za ljudsku dušu.

Ovo što danas vidite pokušaj je, dakle, kinematografske freske. Teme koje obrađujemo su poput pigmenata kojima svježim nanosom bojimo svijet koji se stalno mijenja. Film je samo posao koji smo odradili danas, *giornata*, i kao takav će tek sutra imati drugačiji efekt. To je opasna slika jer film mora biti opasan. I na kraju ćete otkriti da postoji utopija, mogućnost dolaska, doma – jer umjetnost mora sanjati nemoguće.

Burhan Qurbani

Tekst je ustupio Discovery Hrvatska.